

vrijdag 14 juli 2006

Muziek en liederlijkheden

Bart Van Lierde brouwt dezelfde soep

Bart Van Lierde kan schrijven maar kan ook beter.

© PDW - VUM

In zijn nieuwe roman vertelt Bart Van Lierde over twee broers met muzikaal talent die elk een andere richting uitgaan - en met elkaar botsen.

In *Een sprong naar de hemel* portretteert Bart Van Lierde een muzikale familie uit de negentiende eeuw. Het gezin Nissen heeft twee zonen en een dochter die alledrie muzikaal talent hebben. Hector speelt gitaar, Fanny heeft aanleg voor componeren, Felix is pianovirtuoos. De jongens groeien samen op in Hamburg, maar zwermen, hun driften en dirigeerstokje achterna, over diverse Europese steden uit. Hector is vaders favoriet, Felix is moeders lieveling. Hector valt voor zijn zus, Felix verleidt zijn moeder. Hector studeert ijverig, Felix speelt stiekem in bordelen.

De personages hebben de keuze tussen manipuleren of gemanipuleerd worden. Zo zijn vrouwen ofwel naïeve prooi ofwel hoerige krengen, en belichamen Felix en Hector twee uitersten. Felix is een dwingeland die mensen en situaties naar zijn hand zet, desnoods met geweld. Het succes van de zachtvaardige Hector wordt steeds gedwarsboomd door Felix' duistere kanten. Uiteindelijk maken ze elk op hun manier naam in de muzikale wereld, maar als Felix een compositie van Hector steelt, loopt de rivaliteit tussen de broers hoog op. Een drama is onvermijdelijk.

Een sprong naar de hemel is na *Violist van de duivel* (2003) en *Luister niet naar Robert Blake* (2005) Van Lierdes derde roman. Daarnaast schreef hij onder meer een jeugdroman en bijdragen voor bundels met kortverhalen en theaterteksten. Vreemd genoeg verschijnen zijn teksten telkens bij andere uitgeverijen. Hij debuteerde bij Meulenhoff, was dan te vinden bij Vassallucci, verhuisde naar L.J. Veen en publiceerde dit boek bij Van Genneep. In het najaar verschijnt wéér een nieuw boek van hem, deze keer bij Nieuwe Amsterdam. Voortdurend veranderen van uitgeverijen kan verschillende redenen hebben. Misschien wil Van Lierde zich niet aan een uitgever binden, maar het kan ook dat de stoelendans met uitgeverijen het gevolg is van een gebrek aan geloof in Van Lierdes kwaliteiten.

Die twijfel zou niet onterecht zijn. Als deze roman een debuut was, zou je hem nog verrassend kunnen noemen,

maar Van Lierde voert in dit derde boek precies dezelfde kunstjes op als in zijn twee vorige. *Een sprong naar de hemel* toont weer gedegenereerde personages die er in dit geval niet voor terugschrikken hun handen vuil te maken aan plasseks of het uitrukken van een baarmoeder; in *Luister niet naar Robert Blake* werd verwezen naar de tragedie van Othello, hier speelt King Lear op de achtergrond; en dit verhaal gaat net als *Violist van de duivel*, over een ontspoord muzikaal wonderkind.

Van Lierde bereidt boeken als *Minute Soup*: perverse seksuele uitpattingen, manipulatie en intrige, aangelengd tot een waterig goedje. Het stilt de honger, maar het is niet memorabel. Je wil wel sympathie voor hem opbrengen, al was het maar voor zijn gedrevenheid, maar het geheel maakt een onvolgroeide, onbezielde indruk.

In zijn debuut kon je een originele schrijver in de kiem vermoeden. Helaas neemt hij niet de tijd om zijn kwaliteiten te laten rijpen. Van Lierdes consequente stijl en strakke zinsconstructies bewijzen dat hij kan schrijven, maar het bandwerk komt zijn fantasie niet ten goede. Hoog tijd voor bezinning, want wat begon als de lancering van een jong talent, begint meer en meer op een val te lijken.

Fragment:

‘Hij debuteerde bij Meulenhoff, was dan te vinden bij Vassallucci, verhuisde naar L.J. Veen en publiceerde dit boek bij Van Genneep. In het najaar verschijnt wéér een nieuw boek van hem, deze keer bij Nieuwe Amsterdam. Voortdurend veranderen van uitgeverijen kan verschillende redenen hebben. Misschien wil Van Lierde zich niet aan een uitgever binden, maar het kan ook dat de stoelendans met uitgeverijen het gevolg is van een gebrek aan geloof in Van Lierdes kwaliteiten.’

Reactie:

Enige kennis van de actuele verschuivingen in de uitgeverwereld zou Sofie Gielis er misschien hebben kunnen toe brengen haar neerbuigende veronderstelling, waarin ze klinkt als het hoofdpersonage van mijn boek, anders te formuleren.

In het kort: Meulenhoff werd zo goed als opgedoekt door PCM, zijn eigen uitgevergroep, Vassallucci besloot geen jeugdboeken meer uit te geven, zodat ik mijn vervolg op wat een jeugdreks ging worden, moest opbergen, en deze uitgeverij werd vervolgens, na het vertrek van de directeur, ook zo goed al opgedoekt. Alle medewerkers van LJVeen, waar ik mijn thrillerroman voor volwassenen wilde laten uitgeven, stapten op en stichtten Nieuw Amsterdam. Ik zat opeens contractueel vast aan een uitgeverij waar niemand meer werkte. Tijdens het halfjaar dat Amsteluitgevers, de groep waartoe LJVeen behoort, nodig had om de leeggelopen uitgeverij weer te bevolken, zocht ik onderdak bij Van Genneep. De medewerkers van Nieuw Amsterdam namen nadien zelf weer contact met mij op en wilden dat ik naar hun uitgeverij zou overstappen, wat ik, gezien de goede condities die ze me boden, heb gedaan. Je kunt dus eenvoudig stellen dat de eerste drie uitgeverijen minstens een halfjaar alleen nog op papier hebben bestaan, waardoor met hen werken onmogelijk werd, en dat ik alleen bij de vierde heb besloten om zelf weg te gaan. De samenwerking met Vassallucci kwam bovendien niet in de plaats van die met Meulenhoff, deze laatste had gewoon geen jeugdafdeling.

In het lang is wat ik met de diverse uitgeverijen heb meegemaakt een lijdensweg die tot verbeelding spreekt. Er is geknoeid met de verkoopcijfers, ik ben belogen en onder druk gezet, ik heb een advocaat moeten inzetten... Laat me beginnen bij het begin.

Een sprong naar de hemel was al klaar begin mei 2004 en was bestemd om mijn tweede en niet mijn derde roman voor volwassenen te worden. Iedere conclusie van recensenten over de weg die mijn werk aflegt zowel inhoudelijk als kwalitatief is dus gebaseerd op gebrekkige informatie.

De redacteur van mijn debuut – Marc Kregting – was opgestapt bij Meulenhoff en de nieuwe redacteur – Pieter Swinkels – was overwerkt. Hij liet het manuscript negen maanden op zijn bureau liggen en paaide me ondertussen met de woorden dat ik tot het fonds hoorde en meer vertrouwen moest hebben. In die periode schreef ik *Luister niet naar Robert Blake*.

Rond kerstmis 2004 verliet deze nieuwe redacteur de uitgeverij, nadat hij zogenaamd al een maand aan mijn boek aan het lezen was. De toenmalige directrice – Annette Portegies – kondigde *Een sprong* aan in de catalogus en liet me weten dat *Robert Blake* een thriller was een dus niet in aanmerking kwam voor publicatie bij Meulenhoff. Ze raadde me aan het

manuscript aan te bieden bij de andere uitgeverijen van de PCM uitgeversgroep. Uitgeverij Manteau liet weten dat het een roman een geen thriller was – wat doet vermoeden dat Annette Portegies het boek helemaal niet las, maar slechts afging op mijn samenvatting – en alle andere uitgeverijen van PCM stuurden een standaardbrief waarin werd gezegd dat het niet in hun fonds paste. Annette verliet zonder me op de hoogte te brengen ook van de ene dag op de andere de uitgeverij. Op twee redacteurs na was de uitgeverij nu volledig leeg.

Een van die twee – Reinjan Mulder – beloofde de redactie te doen, want in de catalogus stond dat het boek in mei 2005 op de markt zou komen. Begin februari bleek hij nog altijd geen vinger te hebben uitgestoken, en liet weten dat Harold Polis, de uitgefredacteur van Meulenhoff/Manteau hulp wilde bieden en het boek zou redigeren en persklaar maken zodat het eind mei bij Meulenhoff zou kunnen verschijnen. Ondertussen zou Meulenhoff ook opnieuw bevolkt worden met een nieuwe ploeg, want er was beslist dat de uitgeverij toch niet opgedoekt zou worden.

Harold Polis is een verhaal apart, en geen aangenaam. Hij vond dat ik een onmogelijk situatie had geschapen door *Robert Blake* aan te bieden bij uitgeverijen die niet tot PCM behoorde en in zee was gegaan met LJVeen, die tot Amsteluitgevers behoorde. Omdat het zou uitgegeven worden als roman en niet als thriller besloot hij de uitgave van *Een sprong* te verlaten naar het najaar van 2006, zodat de boeken met voldoende afstand van elkaar gepubliceerd zouden worden. Omdat de medewerkers van LJVeen opstapten, en de publicatie van *Robert Blake* opeens op de lange baan kwam, besloot hij het boek toch op de markt te laten komen. Mei leek hem niet meer haalbaar, ook al had hij nog twee maanden de tijd, want hij had nog een eigen uitgeverij te runnen, maar in september zou het er zijn. Hij liet een nieuwe voorkaft voor het boek ontwerpen en wat bleek: onderaan stond niet Meulenhoff, maar wel Meulenhoff/Manteau. Dat is een groot verschil. Meulenhoff zetelt in Amsterdam. Als je bij hen uitgeeft, dan verschijn je in een catalogus tussen internationale schrijvers en dan bestellen de Nederlandse boekhandels je boek, omdat ze weten dat het Belgische taalgebruik eruit zal zijn gehaald en vervangen door Algemeen Nederlands. Meulenhoff/Manteau is een uitgeverij in België, als je daar uitgeeft, dan raak je nauwelijks de grens over, want Nederlandse boekhandels zijn niet tuk op boeken die een Vlaamse afdrank hebben, want die komen stug en ouderwets over, en vaak zijn bepaalde dialogen zelfs onbegrijpelijk voor hen. Ik reageerde dan ook zeer kordaat. Ik zei dat er was afgesproken dat hij Meulenhoff zou helpen, en niet dat hij mij als schrijver zou overnemen. Ik had bij hem geen contract getekend, ik wilde niet bij hem uitgeven. Harold Polis liet zijn tanden zien. Hij zei dat het boek alleen kon verschijnen als ik het met twee centimeter zou inkorten. Omdat hij niet onmiddellijk een meetlatje vond, zei hij dat ik 50.000 woorden moest schrappen. Als reden gaf hij op dat het boek anders te dik werd, recensenten zouden het niet lezen en kopers zouden het niet kopen, ik moest maar vertrouwen op zijn ervaring hieromtrent. Ik stelde vast dat 50.000 woorden één derde van het boek was. Ik weigerde deze aanpassing te doen en zei dat ik alleen zaken zou schrappen als hij inhoudelijke redenen kon opgeven, niet omwille van recensenten of vermeend koopgedrag. *Een sprong* gaat over twee broers die elkaar bekampen met muziek. De suggestie van Harold Polis om één van de twee broers te schrappen, zodat ik dan nog de helft van het boek over zou hebben, wat hij de perfecte lengte vond, was van zo'n absurditeit dat ik weigerde nog langer met hem te werken. Ik schreef een aangetekende brief naar uitgeverij Meulenhoff waarin ik uitlegde wat er aan de hand was. Een nieuwe werkkraft, de redacteur Bart Kraamer, belde me op. Hij vertelde me dat Meulenhoff razend was op Harold Polis, want hij had zes van de zeven Vlaamse schrijvers die hij ging helpen in zijn eigen uitgeverij laten uitgeven, ik was de enige die had geweigerd. Hij liet weten dat hij mijn boek aan het lezen was, dat hij het zeer goed vond en dat hij ervoor zou zorgen dat het zou verschijnen. Een week later kreeg ik e-mail van Johan de Koning, de directeur van Standaard uitgeverij in België, die de tijdelijke

supervisie had over Meulenhoff, en die tevens een collega van Harold Polis is – ze werken in hetzelfde gebouw. Hij schreef me dat Harold gelijk had en dat het boek niet publicabel was. Aangezien er met mij niet te werken was, volgens hem, en in het contract stond dat het boek nog altijd mocht afgekeurd worden op de inhoud, werd het contract ontbonden. Deze breuk kreeg nog een wrange nasmaak toen de afrekening van mijn debuut in de bus zat. Er bleken vijfhonderd boeken op te ontbreken. De administratie bevestigde dat er een fout was gebeurd en betaalde de boeken uit. Maar omdat ze op hetzelfde getal als eindvoorraad moesten uitkomen moesten er nog andere getallen aangepast worden. Opeens bleek dat er een paar honderd boeken aan een goedkopere prijs waren versjacherd toen de roman nog maar een halfjaar uit was, wat volgens het contract niet toegelaten was. Mijn vraag aan welke prijs die dan wel waren verkocht en of ik geen recht had op royalty's kwam bij Johan de Koning terecht. Hij liet me weten dat ik het voorschot dat ik voor *Een sprong* had gekregen moest terugstorten, mijn vraag naar de royalty's en de verkoopprijs negeerde hij en op mijn vraag om documenten uit de boekhouding te mogen inzien die zouden aantonen dat de nieuwe afrekening met al die nieuwe getallen wél klopte – wat volgens het contract een recht is – antwoordde hij simpelweg: nee.

Aangezien er bij LJVeen niemand meer werkte en Amsteluitgevers me niet kon garanderen wanneer de nieuwe ploeg er zou zijn, laat staan wanneer *Robert Blake* op de markt zou komen, stuurde ik het manuscript van *Een sprong* naar alle uitgevers die niet tot PCM en de Amstelgroep behoorden. Er was nog een extra reden dat ik weer aan het zwerven ging: in het contract met LJVeen stond ook dat het boek nog op de inhoud afgekeurd mocht worden, ik durfde er niet zomaar op te vertrouwen dat de nieuwe ploeg *Robert Blake* evengoed zou vinden als de oude – ik had mijn lesje geleerd.

De zelfstandige uitgeverij Van Gennep liet enkele weken later al weten *Een sprong* te willen uitgeven, zonder dat er zelfs maar één woord aan gewijzigd moest worden, zo goed vond de uitgever – Chris ten Kate – het boek. Ik sloot een waterdicht contract. Er werd in gezet dat het boek niet meer op de inhoud kon worden afgekeurd, en ook de uitgavendatum werd beperkt. De uitgever beloofde het boek in februari 2006 te laten verschijnen, dus ik gaf hem tijd tot 1 juni 2006.

Enkele weken na het afsluiten van het contract informeerde ik naar het voorschot dat onmiddellijk gestort zou worden. De uitgever zei dat hij het was vergeten door te geven aan de boekhouding. Weer een week later bleek de boekhouder vergeten de betaling te doen, nog een week later gaf de uitgever toe dat hij geen geld had. Ik liet een advocaat een brief schrijven en binnen de zeven dagen stond het geld op mijn rekening.

Begin februari informeerde ik naar de stand van zaken. In de catalogus, op basis waarvan de boekhandels het boek aankopen, was de roman ondertussen in maart en niet februari aangekondigd, zonder aanwijsbare reden. Er werd me verzekerd dat de redactrice, die het Belgisch Nederlands eruit ging halen, aan het werk was. Toen ik begin maart weer contact opnam werd me verzekerd dat de redactrice eraan ging beginnen, wat haaks stond op de bewering van de maand daarvoor. Uiteindelijk zou het boek van de drukker komen op 31 mei, één dag voor het contract verliet. Dat de zomer geen goed moment is om interviews in de wacht te slepen, en een periode is waarin de kranten minder ruimte hebben voor recensies, is geweten. Deze samenwerking valt voorlopig dan ook mager uit.

Bij LJVeen was er enkele weken nadat ik bij Van Gennep had getekend een nieuwe directeur aangesteld, een jongeman – Tom Harmsen. Hij zei dat hij *Robert Blake* had afgekeurd toen hij nog redacteur was bij een andere uitgeverij, maar het toch op de markt zou brengen. Hij vroeg

wat de vorige medewerkers van LJVeen in het boek hadden gezien. Mijn antwoord was een flagrante leugen.

Wat was er nu gebeurd. Een enthousiaste redacteur – Peter Buwalda – had het eerste hoofdstuk van *Robert Blake* gelezen toen het bij LJVeen binnenkwam en had me onmiddellijk gebeld om te zeggen dat hij het boek goed vond en dat ik moest langskomen om een contract te tekenen. Twee weken later stapte hij op en stichtte zo mee Nieuw Amsterdam. Hij bleef echter contact houden, omdat hij toen nog dacht dat Amsteluitgevers alle schrijvers die onder contract waren, toestemming zou geven om over te stappen. Hij biechtte me op dat hij het boek destijds niet echt had gelezen maar me gewoon als schrijver had willen binnenhalen. Nu hij het wél had gelezen, had hij een aantal fundamentele bezwaren, die erop neerkwamen dat hij me het hele boek wilde laten herschrijven.

Ik antwoordde Tom Harmsen – ja, ik had geleerd dat liegen in uitgeverijen het beste resultaat oplevert – dat de vorige ploeg het boek helemaal perfect vond en dat het zelfs al geredigeerd was. Hij geloofde me en liet een corrector alleen nog het Belgisch Nederlands eruit halen. Zo kwam het boek dan toch op de markt, helemaal zoals ik het had bedoeld en zonder dat ik er ingrijpende zaken aan had moeten wijzigen.

Ik schreef twee nieuwe boeken voor ik mijn hoofd er weer over brak hoe het nu met me verder moest in die toch wel erg onbetrouwbare uitgeverswereld. Ik legde ze voor aan Tom Harmsen, want het nieuwe LJVeen leek me toch een betere optie dan Van Gennep, ook al slaagde LJVeen er slechts in twee recensies te laten verschijnen en geen enkel interview te bemachtigen.

Na enkele maanden had ik nog steeds geen nieuws van één van de twee manuscripten die ik had doorgemailed. Tom Harmsen bleek over het hoofd te hebben gezien dat ik het manuscript had doorgestuurd en beloofde er werk van te maken door ineens ook het tweede te laten beoordelen door zijn medewerker, Jelte Nieuwenhuis. Na nog eens vier maanden kreeg ik bericht dat beide boeken zeer goed waren, over een contract, een uitgavendatum of een voorschot werd niet gerept. Ondertussen was ik door al mijn geld heen – ik leef al zes jaar onder het bestaansminimum – en ik wist dat ik het schrijven niet fulltime zou kunnen blijven voortzetten als er niet dringend iets gebeurde.

Peter Buwalda nam tegen alle verwachtingen in weer contact met me op. Hij verontschuldigde zich dat hij mijn contract van *Robert Blake* niet had kunnen meenemen naar Nieuw Amsterdam en dat hij het boek ook niet helemaal had gelezen en me wel had laten uitschijnen dat hij dat had gedaan. Hij vroeg of ik nog werk in mijn kast had liggen. Ik stuurde hem de twee manuscripten. Op twee weken tijd had hij ze gelezen en nodigde me uit op de gloednieuwe uitgeverij. Na een lang gesprek waarin ik de uitgever overtuigde dat de uitgeverij anders niet aan mij te wijten was en er een plan voor de toekomst werd uitgezet, tekende ik een contract voor beide boeken, waarin stond dat ik een groter voorschot kreeg dan normaal. Dat gaf me de ademruimte die ik nodig had om voorlopig verder te kunnen blijven werken. De boeken zullen in omgekeerde volgorde worden gepubliceerd dan ik ze heb geschreven, net zoals bij *Een sprong* en *Robert Blake* is gebeurd, in oktober 2006 wordt *Mokerslag* uitgebracht, het jaar erna 160 kilo.

In dit relaas ontbreekt alleen nog de samenwerking met Vassallucci, die al even hilarisch en bedroevend is. Toen ik een contract tekende voor mijn debuut duurde het nog eens meer dan een jaar voor het boek op de markt kwam. Omdat ik niet onmiddellijk een tweede roman over muziek wilde schrijven zonder de reacties op de eerste te kennen, schreef ik een jeugdboek over Venetië, waarin een steenvreter een centrale rol speelt. Meulenhoff verlangde dat ik het

jeugdboek zou aanbieden bij Vassallucci, een uitgeverij die jeugdboeken uitgaf en die onder hetzelfde dak zat. Ik deed dit en hoorde meer dan een halfjaar niets. Ondertussen stuurde ik het manuscript ook naar andere uitgeverijen, zoals uitgeverij Clavis. Toen die lieten weten dat ze het boek wilden uitgeven en ik dit telefonisch aan Vassallucci liet weten, kwam de directeur – Oscar van Gelderen – aan de lijn om te zeggen dat hij de uitgave zou doen en me over een week eens wilde ontmoeten. Tijdens die ontmoeting ontdekte ik dat hij het boek de dag ervoor had gelezen en dat het erg voorbarig van me was geweest Clavis te laten weten dat ik niet met hen zou werken. Gelukkig vond hij het boek goed en zo werd het klaargemaakt voor publicatie. Toen het net op de markt was liet de uitgeverij me onverwachts weten dat ze in de toekomst geen jeugdboeken meer zouden uitbrengen, iets wat ze al veel eerder moest zijn beslist, en dat niemand geïnteresseerd was me te interviewen. Het tweede deel van de driedelige reeks waarin telkens de steenvreter de link zou zijn, borg ik op in mijn kast, ook al was ik reeds naar Turkije gereisd en had ik het hele verhaal al ontworpen. Enkele maanden nadat Meulenhoff uit elkaar was gevallen, verliet ook de directeur van Vassallucci zijn uitgeverij en stichtte bij een andere uitgevergroep een nieuwe, waarna Vassallucci zo goed als in het niets verdween.

Eindconclusie:

Sofie Gielis zou een juistere conclusie hebben getrokken als ze zou hebben geschreven dat het feit dat ik keer op keer een nieuwe uitgeverij weet te vinden, wel moet betekenen dat er een groot geloof is in mij en mijn werk.

P.S. Dit verhaal is niet ten einde. Peter Buwalda heeft Nieuw Amsterdam verlaten om schrijver te worden en de uitgeverij heeft recentelijk een akkoord met PCM getekend. Mijn boeken zullen in Vlaanderen door Standaarduitgeverij vertegenwoordigd worden. Eigenlijk ben ik terug bij af.

Februari 2008

Op dit ogenblik zijn we twee jaar later. *Mokerslag* is uitgekomen, *160 kilo* ook. Ik wil graag de commentaar op de recensie aanvullen omdat het een overzicht is geworden van mijn lijdensweg in uitgeefland.

Peter Buwalda besloot uitgeverij Nieuw Amsterdam te verlaten net toen hij *Mokerslag* moest redigeren. Hij leverde daarom half werk: er hoefde geen letter aan mijn boek gewijzigd te worden, beweerde hij, het mocht zo gedrukt worden. Ik zette zelf enkele kritische lezers in en ontdekte zo nog tien denkfouten in het manuscript.

160 kilo werd een jaar later geredigeerd door Jasper Henderson. Deze redacteur was niet akkoord met Peter Buwalda. Hij vond het boek maar niets, en wat hem betrof kon het beter niet verschijnen. Hij had nochtans destijds beweert – hij was toen het ‘hulpje’ van Peter – dat hij het erg goed vond. Hij gaf nu toe dat hij het werk toen helemaal niet had gelezen en zo maar wat had beweerd. Ik nam zijn commentaar op *160 kilo* toch ernstig en kortte de nevenverhalen in het boek in. Dat hij het boek hoe dan ook van een te laag niveau vond om gepubliceerd te worden, kon me weinig deren, want ik had een sluitend contract. Maar toen ik in het najaar van 2007 een nieuw manuscript inleverde, een historische roman, was hij onverbiddelijker dan ooit. De twee boeken die Peter Buwalda destijds had binnengehaald, waren van ondermaats niveau, en mijn nieuwe werk scoorde wat hem betrof nog minder. Ik

nam contact op met Marie-Anne van Wijnen, de directrice fictie. Ik vertelde haar dat Peter en zij me destijds hadden binnen gehaald omdat *Mokerslag* en *160 kilo* hen van hoog niveau leken, en ik een schrijver bleek waar een mooie toekomst mee opgebouwd kon worden. Hoe kon het dan dat beide boeken opeens van ondermaats niveau waren en beter niet gepubliceerd hadden kunnen worden? Op kwaliteit zat toch geen vervaldatum? Marie-Anne liet weten dat Jasper gelijk had en dat mijn wantrouwen in hem ervoor zorgde dat er niet meer met mij kon gewerkt worden. Bovendien had ik me vragen gesteld over het feit dat *Mokerslag* na een jaar al in 'de Slegte' te vinden was, wat contractueel niet toegestaan was. Ook bij de oplage had ik vragen gehad. Zowel Peter als Jasper hadden onafhankelijk van elkaar beweerd dat er van *Mokerslag* 2500 boeken waren gedrukt en dat die druk zo goed als uitverkocht was. Ik kreeg echter een jaarafrekening waarop stond dat er maar 1500 waren gedrukt en dat er maar 2/3 was verkocht. Ook omwille van dit soort 'wantrouwen' wilde Marie-Anne van Wijnen niet meer met me werken.

Nieuw Amsterdam was mijn vijfde uitgeverij. Wie wordt de zesde? Zal ik er nog wel een vinden?